

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В ОЦІНЮВАННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ліхачов В.К., Добровольська Л.М., Тарановська О.О., Макаров О.Г., Шиманська Я.В., Ващенко В.Л.

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Висвітлено вплив рейтингів вищих навчальних закладів на процеси надання освітніх послуг і забезпечення якості вищої освіти. Проаналізовано методологію формування світових рейтингів ВНЗ, визначено основні принципи і параметри ранжування, специфіку зовнішнього оцінювання якості освіти для підвищення міжнародного рівня вітчизняних ВНЗ.

The article examines the influence of higher education institutions (HEIs) ratings on the processes of providing educational services and ensuring the quality of higher education. For this purpose, an analysis of the methodology of the formation of world university rankings, the definition of the basic principles and parameters of the ranking, the study of the specifics of the external evaluation of the quality of education in order to strengthen the international level of domestic higher educational institutions that train future specialists have been analyzed.

Ключові слова: рейтинг, критерії оцінки, вищий навчальний заклад, освіта, ранжування.

Вступ. Постійні зміни, пов'язані з інтеграційними процесами, зі змінами процедури визнання дипломів випускників зумовлюють забезпечення контролю якості вищої освіти, рейтингування і моніторингу діяльності медичних вищих навчальних закладів.

Постало питання участі вітчизняних навчальних закладів, у тому числі медичних, у світових рейтингах. На сучасному етапі розвитку вищої освіти рейтинги ВНЗ не лише беруть на себе роль забезпечення конкурентоспроможності, а працюють як інструменти забезпечення якості вищої освіти.

У системі забезпечення контролю якості освіти велике значення мають внутрішній і зовнішній моніторинг діяльності ВНЗ. Якщо внутрішній моніторинг – це оцінка самим ВНЗ своєї діяльності, то зовнішній моніторинг – це оцінка якості освіти державою, суспільством та освітнім середовищем.

Незважаючи на освітні реформи, в яких набувають великого значення системи моніторингу якості навчання у ВНЗ, безперервний контроль освітнього процесу все ж потребує подальшого вивчення. Зокрема постає питання про вплив рейтингів ВНЗ на процеси надання освітніх послуг і забезпечення якості вищої освіти.

Метою статті є аналіз методології формування світових рейтингів ВНЗ, визначення основних принципів і параметрів ранжування, вивчення специфіки зовнішнього оцінювання якості освіти для підвищення міжнародного рівня вітчизняних ВНЗ.

Результати й обговорення. Аналіз зарубіжного досвіду показав, що процеси становлення, розвитку і вдосконалення світових освітніх систем на міжнародному рівні розвивалися різними шляхами. Європейські країни першими почали активізувати вивчення проблеми якості навчання, проводити пошук методів їх розв'язання і формування системи якості освіти.

Європейські системи якості освіти базуються на таких принципах:

- зацікавленість студентів і роботодавців у якості освіти;
- автономія закладів;
- внутрішнє і зовнішнє забезпечення якості освітніх послуг [3; 2; 5; 11].

Флагманом у проведенні зовнішнього оцінювання діяльності ВНЗ стала публікація журналом «US News & World Report» у 1983 році першого у світі рейтингу університетів, провідною метою якого було надання інформації для абітурієнтів. Цей рейтинг започаткував процеси глобалізації вищої освіти.

З розвитком конкуренції між університетами в боротьбі за абітурієнтів, отримання грантів і фінансування освітніх програм рейтинги стали набувати все більшої значущості. Нині вважають, що рейтинги, опубліковані у 80-90 роках, сформували методичні підходи до незалежного оцінювання якості ВНЗ, зокрема його педагогічної та наукової діяльності [17].

Натепер відомо понад 30 національних і понад 10 міжнародних рейтингів для оцінювання діяльності ВНЗ [1; 6]. Мета рейтингів – визначення кращих ВНЗ світу й оцінка їхньої діяльності, але кожен рейтинг передбачає використання своїх показників для визначення конкурентного потенціалу ВНЗ.

Було проаналізовано всесвітньо визнані світові системи моніторингу і рейтингування ВНЗ.

До впливових міжнародних рейтингів належать ARWU (Academic Ranking of World Universities) - Академічний Рейтинг Університетів Світу. З 2003 року в рейтингу ARWU щорічно публікують кращі 500 університетів світу, на основі зрозумілої та прозорої методології й даних третьої сторони.

Рейтинг світових університетів QS «THE» (Times Higher Education World University Rankings) розраховується за формулою, яка враховує:

- випускників-лауреатів Нобелівської премії або Медалі Філдса (10 %);
- співробітників-лауреатів Нобелівської або Філдсовської премії (20 %);
- «часто цитованих дослідників у 21 категорії» (20 %);
- статті, опубліковані в журналах Nature (журнал) або Science (журнал) (20 %);
- індекси цитування для природничих і гуманітарних наук Інституту наукової інформації (англ. *Institute for Scientific Information*, ISI) Science Citation Index і Social Sciences Citation Index, а також індекси провідних журналів Arts and Humanities Citation Index (20 %);
- розмір університету (10 %).

Отримані результати наведені в журналі «The Economist».

Місце вишу в рейтингу QS-2010 визначалося з додатковим урахуванням таких параметрів: академічна репутація закладу (40%); відсоток працевлаштування студентів з отриманої спеціальності (20%); кількість посилань на праці, виконані співробітниками вишу, в працях інших учених (20%); кількість викладачів, що припадає на одного студента (20%) і частка іноземців серед студентів вишу (10%).

Також слід зазначити ефективність і значимість таких міжнародних рейтингів: вебметричний рейтинг «Webometrics» (Webometrics Ranking of World Universities); вебметричний рейтинг університетів світу «4ICU» (4 International Colleges & Universities); рейтинг ефективності наукових праць світових університетів «PRSPWU» (Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities); Лейденський рейтинг «CWTS»; рейтинг екологічності ВНЗ «UI Green Metric» (UI Green Metric Ranking of World Universities); рейтинг університетів за академічними показниками «URAP» (University Ranking by Academic Performance); всесвітній рейтинг університетів «CWUR» (Center for World Universities Rankings); міжнародний рейтинг якості викладання RUR Rankings (Round University Ranking); міжнародний професійний рейтинг університетів «GWC» (Global World Communicator); рейтинг кращих європейських університетів «U-Multirank»; світовий рейтинг науково-дослідних організацій «SCImago Institutions» (SCImago Institutions Rankings) та ін. [12–19].

За офіційними джерелами [12–19] установлено, що світові рейтинги університетів мають як спільні тенденції, так і суттєві відмінності. Спільним є врахування різних показників із подальшим їх угрупованням, зважаючи на вагомість коефіцієнтів, які визначаються в кожному рейтингу індивідуально. Також слід зазначити, що принципи ранжування ВНЗ не враховують профілю їхньої наукової та навчальної діяльності.

Здебільшого міжнародними рейтингами займаються незалежні агентства, які не входять до складу міністерств освіти.

Як правило, міжнародні рейтинги публікуються у вільному доступі.

Засоби отримання інформації такі: анкетування адміністративного, науково-педагогічного складу університетів, студентів, роботодавців; дані вебсайтів; аналіз публікацій і наукових досліджень; індекси цитування; опитування роботодавців та ін.

Відрізняють світові рейтинги методологія їх формування, перелік індикаторів і безпосередня оцінка їхньої вагомості, методи і засоби ранжування, методика збору й обробки інформації.

На оцінці наукової діяльності акцентують свою увагу більше світові університетські рейтинги QS, URAP, PRSPWU. Університетські рейтинги Scimago Institutions і CWTS побудовані на бібліометричних показниках якості досліджень ВНЗ. Світові рейтинги Webometrics і 4ICU також спрямовані на дослідження наукової діяльності, але мають свою специфіку, яка полягає в ранжуванні показників на основі даних тільки Web-сторінок ВНЗ і наукових сайтів [14; 17].

*Таблиця 1
Найавторитетніші міжнародні рейтинги ВНЗ*

№	Назва рейтингу	Країни-засновники рейтингу	Рік запровадження	Кількість ВНЗ - учасників рейтингу	Кількість ВНЗ, які отримали високі показники рейтингу	Кількість показників
1	ARWU	Китай	2003	1200	500	6
2	Webometrics	Іспанія	2004	20000	6000	4
3	4ICU	Світовий інтернет- портал	2005	10000	200	5
4	PRSPWU	Тайвань	2007	4000	500	3
5	CWTS	Нідерланди	2007	750	100	9
6	QS	Великобританія	2009	3000	200	13
7	The Times	Великобританія	2010	6000	200	13
8	UI Green Metric	Індонезія	2010	500	350	41
9	URAP	Туреччина	2010	2500		6
10	CWUR	Саудівська Аравія	2012	1000	100	8
11	RUR Rankings	Росія	2013	750	200	20
12	GWC	Латвія	2013	1600	500	3
113	U-Multirank	Німеччина, Нідерланди	2009	1200	500	31
114	SCImago Institutions	Іспанія		3000	2900	8

Проведені дослідження з'ясували, що жоден світовий рейтинг ВНЗ не оцінює якість навчального процесу, а оцінює якість освіти.

У процесі наукового пошуку було сформовано основні групи показників ранжування:

- наукова діяльність (частота використання – 83 %);
- якість освіти (частота використання – 42 %);
- компетентність викладачів (частота використання – 33 %);
- академічна продуктивність (частота використання – 67 %);
- міжнародна діяльність (частота використання – 17 %).

Таблиця 2
Аналіз питомої ваги використовуваних показників у міжнародних рейтингах ВНЗ

Рейтинг	Питома вага (%) і групи використовуваних показників				
	наукова діяльність	якість освіти	компетентність викладачів	академічна продуктивність	міжнародна діяльність
ARWU	60	10	20	10	-
QS	60	10	-	20	10
THE	65	15	10,5	4,5	5
PRSPWU	100	-	-	-	-
RUR	40	40	-	20	-
GWC	30	-	-	70	-
CWUR	25	50	25	-	-
CWTS	100	-	-	-	-
SCImago	100	-	-	-	-
URAP	100	-	-	-	-
UI Green Metric	-	-	18	82	-
Webo-metrics	-	-	-	100	-
4ICU	-	-	-	100	-

Із даних таблиці 2 видно, що такі рейтинги як PRSPWU, CWTS, SCImago, URAP, Webo-metrics та 4ICU вимірюють ВНЗ за однією визначеною групою показників. Інші світові рейтинги – ARWU, QS, THE, RUR, GWC, CWUR, UI Green Metric – оцінюють ВНЗ за кількома визначеними групами. Але немає жодного світового рейтингу, який би оцінював ВНЗ за всіма визначеними групами показників.

Рейтинги PRSPWU, CWTS, SCImago, URAP мають головне спрямування на оцінювання наукової діяльності, їхні показники конкретизованіші, визначають кількість опублікованих наукових досліджень у друкованих виданнях зі списку SCI і SSCI; кількість наукових досліджень у базі даних ESI, кількість статей, опублікованих у найавторитетніших наукових друкованих виданнях за останній рік [14 –17].

Рейтинги CWTS і URAP ранжують ВНЗ за такими показниками: середня кількість цитувань у розрахунку на публікацію в даному університеті; частка публікацій університету, що входять у топ 10 найбільше цитованих згідно зі схемою класифікації Web of Science.

Рейтинг SCImago акцентує увагу на наукометричній базі Scopus – кількість публікацій, індексованих у Scopus; частка публікацій у співавторстві із закордонними організаціями цитування [18].

Світові рейтинги QS, RUR, GWC, CWUR не визначають особливих підходів до вибору показників оцінювання наукової діяльності. ARWU визначає лише кількість публікацій і число цитованих публікацій, опублікованих у журналах Nature або Science.

THE звертає увагу на наукову репутацію університету в певних галузях; співвідношення захищених дисертацій (Ph.D) до чисельності викладацького складу; співвідношення захищених дисертацій, до кількості бакалаврів; обсяг фінансування дослідницької діяльності університету та обсяг фінансування сторонніми компаніями дослідної діяльності університету щодо чисельності професорсько-викладацького складу та ін. [15–18].

Рейтинги UI Green Metric, Webo-metrics та 4ICU не оцінюють наукову діяльність взагалі.

Деякі рейтинги оцінюють показник «якість освіти». ARWU вимірює якість освіти через кількість випускників лауреатів Нобелівської премії або Медалі Філдса; QS оцінює репутацію ВНЗ серед роботодавців; RUR оцінює якість викладання у ВНЗ; CWUR – кількість випускників ВНЗ, які одержали основні міжнародні нагороди, медалі, рівень працевлаштування випускників, вимірюваний кількістю випускників ВНЗ, які на сьогодні обіймають посади генерального директора [12; 15; 19].

Аналізуючи групу «Компетентність викладачів», встановлено, що тільки чотири з 13 рейтингів оцінюють діяльність викладачів:

ARWU – кількість співробітників-лауреатів Нобелівської або Філдсовської премії;

THE – співвідношення опублікованих наукових статей до чисельності професорсько-викладацького складу;

UI Green Metric – навчання;

CWUR – якість науково-викладацького складу, що вимірюється кількістю співробітників, які одержали головні міжнародні нагороди, призи, медалі [12; 19].

Як уже зазначалося, група показників «міжнародна діяльність» є найменш використовуваною, серед проаналізованих рейтингів лише рейтинги QS та THE аналізують міжнародну діяльність ВНЗ і оцінюють частку іноземних студентів і викладачів у ВНЗ.

Висновки

1. Результати досліджень методології та формування світових рейтингів вищих навчальних закладів показали багатоваріантність підходів до оцінювання якості освіти, різноманітність критеріїв оцінювання якості освіти, відсутність науково підтверджених обґрунтувань індикаторів ранжування.

2. Для забезпечення достовірного рейтингу ВНЗ на національному рівні, в тому числі медичного профілю, необхідне формування певних об'єктивних критеріїв, використовуючи досвід різних країн.

Список використаних джерел

1. Валенкевич Л.П. Аналіз сучасних рейтингів вищих навчальних закладів як інструменту оцінки якості вищої освіти / Л.П. Валенкевич, О.В. Фінкільштейн // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. – 2013. – № 3. (42). – С. 36–42.
2. Дубінський О.Г. Міжнародний рейтинг вишів Webometrics: як збільшити значення фактора переваги / О.Г. Дубінський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.15. – С. 377-384.
3. Згуровський М. Світовий досвід оцінювання університетських рейтингів / [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.kampus.com.ua/index.php.
4. Зіменковський Б.С. Рейтинг як складова системи управління якістю підготовки лікарів і провізорів / Б.С. Зіменковський, М.Р. Гжегоцький, І.І. Солонинко // Медична освіта. – 2012. – № 2. – С. 49–51.
5. Ковальов А.В. Оцінка ефективності якості навчально-виховного процесу у ВНЗ / А.В. Ковальов // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць у 2-х вип. – Маріуполь, 2013. – Вип. 1, т. 1. – С. 18–21.
6. Колесник Ю.М. Система управління якістю освіти – необхідна складова конкурентоспроможності вітчизняних фахівців / Ю.М. Колесник, Ю.М. Нерянов, В.М. Компанієць // Вища освіта України. – 2011. – № 3, т. II (27). – С. 240–247.
7. Лесик Р.Б. Роль Інтернет-ресурсів як індикаторних показників у визначенні рейтингів / Р.Б. Лесик, А.Б. Зіменковський, О.І. Лопатинська // Медична та фармацевтична освіта. – 2008. – № 1. – С. 66–70.
8. Михайліченко М.В. Рейтингування як механізм оцінювання якості освітніх послуг / М.В. Михайліченко // Педагогічні науки: реалії та перспективи. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. – 2011. – Вип. 27. – Серія 5. – С. 180–184.
9. Москаленко В.Ф. Ранжування діяльності університетів як ключовий інструмент підвищення якості медичної освіти / В.Ф. Москаленко, О.П. Яворовський, Л.І. Остапюк // Медична освіта. – 2012. – № 2. – С. 23–25.
10. Світовий рейтинг університетів (Academic Ranking of World Universities) за 2012 рік [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу : <http://eurosvita.net/index.php/category=1&id=2102>.
11. Трішкіна Н.І. Система управління якістю – складова європейської освіти // Гуманітарний вісник: тем. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2014. – Додаток 1 до вип. 5, том II (53). – С. 244–252.
12. Academic Ranking of World Universities: Metodology [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shanghairanking.com>.
13. Aguillo I.F., Bar-Ilan J., Levene M., Ortega J.L. (2010): Comparing University Rankings // Scientometrics. Vol. 85. February.
14. CWTS [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.leidenranking.com>.
15. CWUR [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kikstats.com/site/cwur.org>.
16. Global World Communicator [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cicerobook.com>.
17. International professional ranking of higher education institutions: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ensmp.fr>.
18. Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ranking.heeact.edu.tw/en-us>.
19. Webometrics Ranking of World Universities: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.webometrics.info>.

ОЦІНКА МІЦНОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗНАТЬ ІЗ МІКРОБІОЛОГІЇ, ВІРУСОЛОГІЇ ТА ІМУНОЛОГІЇ В СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Лобань Г.А., Ананьєва М.М., Фаустова М.О., Зачепило С.В., Басараб Я.О.

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Оцінено засвоєння знань студентам, які навчаються на медичному факультеті. За результатами тестового контролю з мікробіології, вірусології та імунології за задачами формату «КРОК-1» студенти показали зниження рівня знань на повторному тестуванні через три місяці.

The article presents the statistical knowledge evaluation of medical faculty students. According to the results of the test control on microbiology, virology and immunology by the tasks of the "Krok-1", students showed a decreased level in knowledge during re-testing in three months.

Ключові слова: КРОК-1, виживання знань, тестування, ліцензійний іспит.

Вступ. Головним завданням вищих навчальних закладів (ВНЗ) є якісна підготовка конкурентоспроможних спеціалістів, які здатні швидко орієнтуватися і приймати рішення в умовах великого обсягу професійної інформації. Тому завдання, покладене в основу кредитно-модульної системи ВНЗ спрямоване на формування в студентів навичок самостійно отримувати, оновлювати і використовувати на практиці свої знання. Безумовно, важливою частиною навчальної діяльності є система вхідного і підсумкового контролів і оцінювань знань та вмінь студентів. Тому в ролі головного контролю рівня теоретичної підготовки студентів-медиків і їхньої відповідності кваліфікаційному рівню нині виступають стандартизовані ліцензійні іспити «КРОК-1» і «КРОК-2», успішне складання яких є складовою якісної освіти у ВНЗ [2;3].

Безперечно, якість освіти в медичних ВНЗ залежить від запроваджених форм викладання, освітніх технологій, матеріально-технічних, дидактичних і психолого-педагогічних умов. Однак важливим фактором, що визначає об'єктивні показники якості освіти студентів, є сукупність їхніх власних професійно-особистісних якостей, які безпосередньо впливають на швидкість та обсяг запам'ятовуваного матеріалу [1]. Стійкість засвоєння знань і навичок (виживання знань) у часі створює передумови для подальшої успішної професійної діяльності лікаря, адже для майбутнього спеціаліста важливим є збереження теоретичних і практичних знань до моменту впровадження їх у практику [4]. Міцність збереження знань є запорукою ефективного навчання, а її кількісний аналіз створює умови для оптимізації навчального процесу шляхом визначення типових помилок і питань, що викликали найбільші труднощі в процесі виконання [4 - 6].